

„הקהילה הישראלית“ בכור־ההיתוך האמריקני: הדור השני

גד נחשון

כבר ב־1976, מתוך אוכלוסיית המהגרים שהגיעה לכאן מישראל כ־60% היו ילדי הארץ. 40% עד גיל 18 ו־90% עד גיל 29. יש להדגיש שאחוז הנקבות הינו כמעט דומה לאחוז הזכרים. ישראל מפסידה נשים בגיל הפוריות. נשים אלה כמידה וינשאו פה יולידו בממוצע פחות ילדים מאשר היו עושות זאת אילו נישאו בארץ. מחקרי הגירה מלמדים שהמהגר נוטה להקטין מימדי משפחתו. יוצא שישראל והעם היהודי כאחד מפסידים מבחינה דמוגרפית.

מימדי „הירידה“ — מספרים והשערות

יש לציין, שער עצם היום הזה לא ביצעה ישראל, או כל גורם יהודי בר־

הסכנה הדמוגרפית

„עולם הירידה“ הינו בראש ובראשונה, עולם של ילדים, עולם של בני נוער. בתוככי „המהפכה הישראלית“ בעולם ההגירה האמריקני מתחוללת הדינמיקה הבאה: כל עשור הולך הגיל הממוצע של ה„יורד“ ויורד. החתך הגילאי של הישראלים המגיעים לכאן הינו צעיר ביותר. תופעה נוספת בעלת השלכות על נושא המאמר: ה„צבריוזציה“ של גלי הירידה הולכת וגוברת. מבחינת ישראל המדובר הוא ב„נכות דמוגרפית“ בשיעור מסוכן. מול התעצמות מימדי הריבוי הטבעי של ערביי ישראל והגדה אין לישראל מדיניות דמוגרפית שיטתית. בעצם איש לא נטל לעצמו בארץ את „זכות הצעקה הדמוגרפית“.

יהודיות. תופעה זו היתה מצוּנה בקרב הישראלים הרווקים שהגיעו לכאן עוד בשנות ה־60. הרושם הוא שבעשור האחרון חלה ירידה בסוג זה.

הקהילה הישראלית והמימסד היהודי באמריקה

לאן מועדות פניו של הדור השני? אין זה סוד, אף גורם יהודי אחראי אינו נזקק לבעיותיו. הממסד היהודי עדיין ממשיך בגישה השלילית שאפשר לציינה בשם „גישת הניתוק“, או „גישת ההרחקה מהמחנה“. גישה זו מבוססת על הטענה הבאה: באם נטפל בשיטתיות ובהתמדה בילדי היורדים אזי נפשיטם מישראליותם, או נעניק להם „לגטימיזציה אמריקנית“... אפילו אנשי חב"ד המבקשים לפעול בחוגי הדור השני נתקלים, בגלל סיבה זו, בתגובה יהודית רשמית עויינת. יש לציין שגישה זו הינה בעיקרה רגשית ומתעלמת מן הצרכים החיוניים של הדור הצעיר. פה ושם מנסים להפעיל מסגרות של חינוך ותרבות לנוער הישראלי: צופים, גדנ"ע, חוגים לתודעה ישראלית. ב„גרייט נַק“ שבלונג איילנד הוקם חוג הידוע בשם „גחלת“ (מפעלה של גבי יעל דניאלי). אך כל פעולה כזאת, נאה וחשובה כשלעצמה, מבליטה את ההזנחה והעזובה הרבה בשדה החינוך של הנוער הישראלי. במציאות קיימת עובדה אחת ויחידה: רוב־רובו של הדור הצעיר פה הינו כעדר ללא רועה. רובו לומד בכתי ספר כלליים ומנותק מכל מערכת־חינוך יהודית או ישראלית שיטתית. לתקלה זו לא ניתן תיקון.

ההנהגה היהודית בארצות הברית אינה רוצה ואינה מסוגלת לטפל בנושא הישראלי. ראשית, היא שבוּנה

סמך, מחקר בתחום זה. ארגונינו מעדיפים בתחום הסטטיסטי את הסתום על המפורש. נושא הירידה עודו מצוי בשלב של השערות ואינו בגדר של מחקר מדעי ועובדות ממשיות.

בעיית הדור השני יוצאת מחוץ לתחום של ארה"ב. בעשור האחרון היגרו לקנדה כ־7000 ילדים מישראל. יש להוסיף שאחוז ניכר של ילדים מצוי ב„ירידה“ הבלתי־ליגלית לארצות־הברית. „ירידה“ זו הינה תוצר של הקהל העצום המגיע לכאן עם ויזות של לא־מהגרים. ב־1976 הגיעו לכאן בויזות אלה כ־48 אלף איש. (תַּנְרִים, בעלי עסקים, סטודנטים ועוד). בעוד שב־1967 באו הנה במסגרת זו כ־12 אלף, עלה מספר התיירים מישראל ב־1983 לפי הערכתי ל־200 אלף. ככל שעוצמת הקשר בין ישראל וארה"ב הולכת ומתרחבת, הולכת ומעמיקה, כך מתרחבת הירידה ועמה בעיית הדור השני. על סמך חומר סטטיסטי המתפרסם בארה"ב חיים במדינה הזאת כ־30 אלף ילדים ובני נוער. כ־30 אלף מצויים בניו־יורק רבתי.

את הדור השני יש לחלק לפי סוגים אלה: א. ילדים שנולדו בארץ להורים ישראלים. ב. ילדים שנולדו בארה"ב להורים ישראלים ויש להגדירם כ„צברים אמריקניים“. ג. ילדים שהינם בני „גישואי תערובת“, כלומר — הורה אחד, ברוב המקרים האם, הינו האמריקני. סוג זה ראוי למחקר בפני עצמו. בין 25%־30 של הישראלים מגיעים לכאן דרך מוסד הנישואין. מקובל שאחוז הגרושין בקבוצה זו הינו גבוה במיוחד. ד. ילדים שהינם בני משפחה מעורבת שבה הורה אחד אינו יהודי. קיים אחוז קטן של ישראלים הנשואים לנשים לא

השני" המצוי ללא נוגדנים וללא קיר-מגן אידיאולוגי חשוף לכור זה. זו שעת-חירום לאומית.

מזווית-ראייה של שמירה על זהות ישראלית יש מקום לשאלה נוספת: הרוצה „דור המדבר“ לשמור אותה? המסוגל „דור המדבר“ בהעדר כלים ארגוניים והבנת הסביבה לאִמֵץ מטרה רעיונית זו? מה נעשה על-מנת לטפח בהם ערכי רוחנו ואחד מנכסיה החשובים – השפה העברית?

מבחינת הרפכה של הקהילה הישראלית ניתן לאתר כמה קבוצות: א. קבוצה הרוצה בשימור הזהות ומסוגלת לטפחה בכוחות עצמה. זו קבוצה קטנה ביותר. ב. הקבוצה הגרולה של „היורדים“ הרוצים בשימור הזהות הישראלית, אך אינם מסוגלים לעשות זאת ללא סיוע מבחוץ, מסגרות וכלים ציבוריים-קהילתיים. ג. הקבוצה הדוגלת ב„אמריקניזציה“ של הדור השני. אלה הם „הישראלים הנסתרים“. ד. הקבוצה הרוצה „להתאבר“ בסביבה האמריקנית, אך נורקת בחזרה ל„גיטו הישראלי“. למעגל האתני „כור מחצבתה“.

ברוב המקרים ה„יורד“ שואף לשמור על זהותו, שואף להקנות לילדיו את סולס-הערכים הישראלי אך בגלל המציאות היום-יומית הוא אינו מסוגל לעשות זאת. „הארגון החברתי“ של ה„יורדים“ הינו חלש. אין לקהילה הישראלית פה מנהיגים, יוזמים ומסגרות מסודרות לטפל בשאלות זהות. הם, כאמור, כעדר ללא רועה. הקשר בינם לבין עצמם הינו רופף ורעוע.

במציאות זו הולכת לאיבוד, גוועת לה בחשאי, השפה העברית. קורה

בידי נציגי מדינת ישראל הלוחצים עליה שלא לטפל בנושא. נוצר הרושם שנוח להם לנציגיה הרשמיים של ישראל להסיח דעתם מה„יורדים“ ובעיית צאצאיהם, כאילו מדובר בכני-אדם שנידונו לחיות מחוץ למחנה. גישת רבים בארץ היא שלילית עוד יותר. כלפי חוץ, הכל ליברלים וסולחים, אך בסופו של דבר גם ילדי היורדים נושאים את „חטא האבות“ על מצחם כאות קין.

המימסד היהודי באורח אובייקטיבי, אינו עשוי לטפל בבעית הדור השני או בבעיית היורדים בכללותה. למטבע צד נוסף: הישראלי הבא לכאן אינו מסוגל על-פירוב להשתלב במימסד היהודי. התוצאה: קיום של מתח, אי הבנה, מעצורי תקשורת בין שתי הקהילות, „הישנה“ ו„החדשה“. רק מערכת-חינוך מתוחכמת תצליח ליישר הדורים ולבנות גִּשְׁרֵי הבנה ורצון טוב.

התוצאה הסופית: הדור השני קרח מכאן ומכאן. המימסד הישראלי זונח אותו והמימסד היהודי מפנה לו עורף. צא וראה את ההברל בין היחס לילד הישראלי לבין היחס לילד שהגיע מרוסיה.

„הקהילה הישראלית“ – כיוונים ומגמות

הדור השני הינו נושא-חירום עקרוני. הוא כרוך בשאלה הבסיסית: לאן מועדות פניה של הקהילה הישראלית? האם יציץ מיעוט אתני חדש „אמריקני-ישראלי“, או „ישראלי-אמריקני“, ויצטרף לפסיפס האתני-פלורליסטי בארצו של הדור סם? קשה לדעת וקשה להתנבא. כורה-ההיתוך האמריקני עובד במְשָׁנָה מרץ. הוא מתיך את אלה הרוצים בכך. ה„דור

שיקלט במסגרת של ילדי אמריקה. יש להבין ולטפל במשכרי המעבר של הילד מסביבה ישראלית לסביבה אמריקנית. ילדים רבים נושאים צלקות בנפשם ומושפעים מפחדי ההורים ולבטיהם. למרבה הדאגה וחומר הבעייה — מערכת-החינוך היהודית הנה, כשלעצמה, במשבר פרמננטי. הכיצד תיטול על עצמה עול חדש ומסובך כעול הדור השני של היורדים?

ולסיכום: ילדי ה"יורדים" פונים לבתי הספר הכלליים. הם שוקעים בתוך חברות נוער לא-יהודיות. לאט לאט הם חשים כאמריקנים ומגדירים עצמם כאמריקנים, ללא היסוס. שמעון, ישראלי החי פה כ־30 שנה, רצה שבנו בן ה־17 ילך לצה"ל. הן אמר לו: „אבא, אני אמריקני. מה צה"ל אומר לי". מדינת ישראל, כידוע, רואה בכל צעיר ישראלי, אפילו אם אמו הינה אמריקנית, כחייב בשירות בצה"ל. מסתבר, שישראל מכירה בכנייה רק בהגיעם לגיל הגיוס!

בקרוב משפחת רופא ישראלי מתרחש „הארוע" הבא: ה"צבר" האמריקני מקניט את אחיו הבכור שנולד בארץ: „אתה לא אמריקני מושלם כמוני מאחר ואני יכול להקָחֵר לנשיא ארה"ב ואתה לא".

סוף דבר: מן הראוי שגורם ציבורי יזקק לבעיית „הדור השני" באורח מיידית ובעוצמה הדרושה כי בנפשנו הדבר. אל לנו לישראל ולעם היהודי כאחד לחזות בניתוק ילדינו ממורשת עמנו ובטמיעתם הגמורה בכור-ההיתוך האמריקני.

שילדים ישראלים דורשים מהוריהם לשנות את שמם לשם אמריקני ומסרבים לדבר עברית. הם מבינים שאלה בעברית אך יענו לך באנגלית, לשון הרוב. ומה שתמוה ומכאיב ביותר הוא, שמדינת ישראל אינה מוכנה לסייע ולהקצות משאבים אפילו בתחום זה, מניעת גוויעת השפה העברית.

„מצוקת החינוך" ומסביב לה

הבעיה העקרית הניצבת בפני ההורה הישראלי הינה „מצוקת החינוך", כלומר, העדר מסגרת-חינוך יהודית נאותה. הנושא לא נחקר דיו כתוצאה מאדישות הכלל למתרחש בתוככי הקהילה הישראלית פה.

העובדות הבאות יש בהן כדי להפיץ אור על המצב: א. ההורה הישראלי מודע למערכת-חינוך ממלכתית ישראלית. אינו מבין ומודע למערכת-החינוך היהודית בארה"ב. ב. המושג „ישיבות" הינו זר לכמה מן ההורים שניתחנכו חינוך חילוני ללא יהדות „מעשית" ובלי עול מצוות. הנושא הרתי ונושא ההשתייכות לבית-כנסת, או אפילו למרכז יהודי, הינם זרים ל"צבר" הישראלי. ג. קְזִמים הבדלי מנטליות בין ההורה הישראלי לבין ההורה האמריקני. אין מוסד העוקב אחרי תופעה זו ומנסה לְגַשר ביניהם. ד. היורד הוא אדם שמבקש להתבסס מבחינה כלכלית. שכר-הלימוד הגבוה במוסדות החינוך היהודיים משמש מחסום עבורו.

ילד ישראלי הוא ילד מהגר. הוא צריך לפרקים טיפול מיוחד על מנת